

„MÁM RADA SVOJU PRÁCU“

**Rozhovor so zodpovednou redaktorkou časopisu DEJINY
pri príležitosti jej životného jubilea
Doc. PhDr. Nadeždou Jurčišínovou, PhD.**

Doc. PhDr. Nadežda Jurčišínová, PhD.

Doc. PhDr. Nadežda Jurčišínová, PhD., sa narodila 10. marca 1956 v Trenčíne v rodine dôstojníka československej armády Vasiľa Suváka a Márie, rodenej Suškovej. Základnú deväťročnú školu absolvovala v Bardejove. Začala potom študovať na gymnáziu v Bardejove, ale v druhom ročníku z dôvodu premiestnenia otca za náčelníka Okresnej vojenskej správy do Svidníka, pokračovala v štúdiu na tunajšom gymnáziu, kde v roku 1975 zmaturovala. Vysokoškolské štúdium absolvovala na Filozofickej fakulte v Prešove Univerzity P. J. Šafárika (UPJŠ) v Košiciach v študijnom odbore dejepis – filozofia – občianska náuka v rokoch 1975 až 1980, ktorý skončila na červený diplom a následne jej bol udelený titul PhDr. V roku 2002 obhájila dizertačnú prácu *Československá jednota a jej kultúrno-spoločenské aktivity vo vzťahu k Slovensku (1896 – 1914)* na Historickom ústave SAV v Bratislave v odbore Slovenské dejiny, kde získala titul

Philosophie doctor (PhD.). Habilitačnú prácu s názvom *Československé porady v Luhačoviciach rokoch 1908 – 1913* obhájila na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity (FF PU) v Prešove v roku 2013. Habilitačná prednáška venovala téme *Problémy česko-slovenskej spolupráce pred prvou svetovou vojnou*.

Jej pedagogická činnosť začala na Pedagogickej fakulte v Prešove UPJŠ v Košiciach hneď po skončení vysokoškolského štúdia v roku 1980. Po rozdelení pedagogickej fakulty na Pedagogickú fakultu UPJŠ a Fakultu humanitných a prírodných vied (FHPV) UPJŠ (neskôr PU) v roku 1990, pôsobila v pozícii odbornej asistentky na Katedre dejín FHPV. Keď v roku 2005 vznikol na FF PU Inštitút histórie a Katedra dejín FHPV sa stala jeho súčasťou, PhDr. Nadežda Jurčišínová, PhD., prešla v pozícii odbornej asistentky na toto pracovisko, na ktorom sa aj habilitovala.

Internetový portál Databazeknih.cz charakterizuje N. Jurčišínovou ako „slovenskú historičku a vysokoškolskú pedagogičku zameranú na slovenské dejiny, prejavy česko-slovenskej spolupráce od druhej polovice 19. do začiatku 20. storočia s dôrazom na oblasť kultúry a osvety“. Uvedené vedecké zameranie sa v plnej miere odráža v jej pedagogickej činnosti – vedie prednášky a semináre zo slovenských dejín od roku 1780 do roku 1918 i z dejín česko-slovenských vzťahov v rokoch 1848 – 1918. Pravda, nielen tie.

Do portfólia jej prednáškových tém spadajú aj dejiny slovenskej historiografie od veľkomoravského obdobia až po súčasnosť.

No a dôležitá vo vzťahu k jej činnosti na poli propagácie dejín a vôbec slovenskej a zahraničnej historiografie je jej práca hlavnej redaktorky internetového časopisu DEJINY, vydávaného Inštitútom histórie FF PU v Prešove. Funkciu prevzala v roku 2012.

Kalendárny rok 2026 je pre doc. PhDr. Nadeždu Jurčišínovú, PhD., rokom jej životného jubilea a súčasne príležitosťou položiť jej niekoľko otázok. Na začiatok čitateľom prezradím, že si budeme tykať, keďže sa poznáme od študentských čias, keď som ju ako trochu mladší kolega vnímal na rôznych podujatiach poriadaných katedrou dejín, ktorej sme boli študentmi.

Peter Švorc: *Nad'a, ako prezrádza uvedený webový portál Databazeknih.cz, čitateľská – odborná i laická verejnosť? Ťa vníma ako poprednú slovenskú historičku venujúcu sa slovensko-českým vzťahom v 19. a 20. storočí. To je, pravda, dnes, ale aké boli Tvoje cesty, ktoré Ťa dovedli k histórii vôbec a následne aj k histórii česko-slovenských vzťahov?*

Nadežda Jurčišínová: Záujem o históriu u mňa prebudil profesor dejepisu na gymnáziu vo Svidníku Emil Hirjak. Vedel pútavo rozprávať o histórii a neboli to len holé fakty, ale aj zaujímavosti o osobnostiach a udalostiach. Jedným zo závažných faktorov, ktorý ma priviedol k záujmu a skúmaniu vývoja česko-slovenských vzťahov bol odchod nášho mladšieho syna na štúdium do Prahy na Karlovu univerzitu. Podnietilo ma to k tomu, že som sa začala viac zaujímať, ako sa vzťahy medzi Slovákmi a Čechmi vyvíjali, čím boli ovplyvňované, či boli v niečom problematické, ak áno, tak v čom a pod. Konečné rozhodnutie venovať sa tejto téme v rámci vedeckej činnosti padlo po rozhovore v súvislosti s mojou dizertačnou prácou na Historickom ústave SAV, kde mi na základe môjho záujmu o česko-slovenské vzťahy odporúčali venovať sa spolku Československá jednota v Prahe, ktorý bol ustanovený 7. mája 1896. V tom čase to bola pre mňa výzva, keďže sa o tomto spolku málo vedelo a aj učitelia si plietli so spolkom tiež Československá jednota v Prahe, ktorého založenie už v roku 1886 inicioval popredný český slovákofil Rudolf Pokorný. K tomu sa pridružil ešte spolok pod názvom Československá jednota, ktorý nadviazal po roku 1918 na činnosť Československej jednoty. Tak to bol môj prvý krok pri skúmaní tejto témy. Nebolo to jednoduché, keďže archívne materiály ku spolku boli a sú uložené v Literárnom archíve Památníku národného písemníctví v Prahe v dovtedy nespracovanom fonde. V kartónoch boli zmiešané materiály zo všetkých troch spolkov. Tak môj prvý krok bol – prejsť 22 kartónov a roztriediť v nich materiály, ktoré sa viazali k prvej Československej jednote, druhej a napokon k tretej povojnovej, teda Československej jednote. Ale od začiatku ma to zaujalo a bavilo. S mojím výborným a trpezlivým školiteľom PhDr. Milanom Podrimavským, CSc., s ktorým si ma mimochodom zoznámil práve Ty, za čo som Ti veľmi vďačná, som postupne tému spracovala a to do rozsahu dizertačnej práce, ktorá mala skoro 400 strán. Tie sme potom skrátili, s ohľadom na recenzentov o jednu veľkú kapitolu, z ktorej sa napokon zrodila moja habilitačná práca.

Peter Švorc: *Pre štúdium učiteľstva spojeného s dejepisom si sa rozhodla sama, alebo Ťa k nemu, ako sa to často stáva, viedli rodičia?*

Nadežda Jurčišinová: V mojom prípade to neplatí. Záujem o históriu u mňa prebudil, ako som už spomínala, môj profesor dejepisu na gymnáziu vo Svidníku. Otec bol pôvodne učiteľom zemepisu, a tak sme dosť veľa cestovali. S profesorom E. Hirjakom sme sa aj po ukončení gymnázia stretávali, niekedy aj na konferenciách a naše stretnutia boli venované histórii.

Peter Švorc: *O tom, či sa študent úprimne zaujíma o študovaný odbor prezrádza jeho aktivita vo zvolenom odbore napr. v podobe pomocnej vedeckej sily alebo v účasti na študentskej vedeckej činnosti. Ako to bolo v Tvojom prípade?*

Nadežda Jurčišinová: Bola som pomocnou vedeckou silou, ale nie v odbore histórie, ale v oblasti pedagogiky u Dr. Tvrdeho. Práca pri ňom mi pomohla získať vedomosti o evidencii kníh a časopisov do podoby katalógov, študovať odbornú literatúru a vypisovať z nej to podstatné, vedieť vyhľadávať informácie, literatúru aj mimo knižníc a pod. Takže v určitom slova zmysle mi poskytla základné znalosti pre neskoršiu samostatnú vedeckú prácu.

Peter Švorc: *Tvoje bádateľské smerovanie nevedlo hneď k česko-slovenským vzťahom. Aké témy výskumu stáli na začiatku Tvojej vedeckej kariéry?*

Nadežda Jurčišinová: Máš pravdu, prvé moje bádateľské smerovanie bolo upriamené na skúmanie dejín Rusínov či Ukrajincov, keďže obaja moji rodičia aj starí rodičia boli Rusíni. Avšak skoro som pochopila, že na túto tému nie som dostatočne pripravená. Bolo to najmä tým, že vždy sa hovorilo o nich ako o Ukrajincoch, ale oni sa tak necítili. Boli Rusíni. Mama aj otec sa učili v škole po rusky a doma hovorili rusínskym nárečím. Spomínam si, keď za mojou babkou prišla redaktorka Ukrajinského rozhlasu v Prešove a niečo sa jej pýtala, tak jej odpovedala, „divče moje, ja Ťa nerozumiem“. Vlastne jej nie všetko rozumela. Konečné rozhodnutie, že som od tej témy upustila, spôsobila moja pasívna účasť na vedeckom podujatí, kde sa diskutovalo o Rusínoch a Ukrajincoch, odznali tam hádky a ja som odtiaľ odchádzala s pocitom pochybnosti a neujasnenosti v tejto orázke. Nepáčilo sa mi ich označenie Rusín-Ukrajinec. Takže som to vzdala. Iróniou je, že teraz, po rokoch, aj v súvislosti s Tvojím grantovým projektom, som sa začala viac tejto téme venovať, zaujala ma a venovala som sa jej v niekoľkých štúdiách. Takže som potrebovala čas, aby som na tu problematiku dozrela.

Peter Švorc: *Mladý človek rozhodujúci sa pre to-ktoré povolanie, máva zvyčajne aj isté vzory, ktoré ho inšpirujú pre zvolené smerovanie. Boli také aj v tvojom prípade?*

Nadežda Jurčišinová: Po ukončení vysokoškolského štúdia bola trom mojim spolužiakom a mne ponúknutá možnosť zostať pracovať na univerzite, z nich sme boli traja z odboru histórie a to už nebohý prof. PhDr. Michal Otčenáš, CSc., doc. PhDr. Ján Mojdis, CSc., a ja, a v odbore filozofie prof. PhDr. Rudolf Dupkala, CSc. O práci na katedre ako asistentka som veľa nevedela, až postupne som do nej prenikla. Nebolo to pre mňa ako mladú ženu jednoduché, keďže som mala dve malé deti – synov a manžel bol novinár s neobmedzenou pracovnou dobou. Takže na mojich pleciach bolo

vedenie celej domácnosti a výchova synov. Rada si spomínam na jeden rozhovor so spomínaným spolužiakom Mišom Otčenášom, ktorý, keď sme vstúpili do vozidla MHD a cestovali domov, sa ma spýtal, nad čím momentálne vedecky pracujem. Priznala som sa mu, že rozmýšľam o tom, čo mám v chladničke, čo urobím na večeru, čo mi ešte treba súrne urobiť okrem skontrolovania prípravy chlapcov do školy. O vedeckej práci som začala uvažovať a venovať sa jej až po 21. hodine, a neraz som pracovala v kuse do tretej či štvrtej hodiny rána. Ale to som bola ešte mladá. Aj na dovolenky som vždy išla s knihami a poznámkovým blokom. Počítače ešte neboli.

Peter Švorc: Ak by si mala spomenúť historika či historičku, ktorí sa stali pre teba vzorom, kto by stál na pomyselnom prvom mieste?

Nadežda Jurčišinová: Jednoznačne osoba, ktorá mi najviac pomohla vo vedeckom raste, bola a je stále mojím vzorom. Bol to môj školiťel dizertačnej práce PhDr. Milan Podrimavský, CSc., z Historického ústavu SAV. Úžasný, milý, láskavý, srdečný, trpezlivý človek, ale hlavne odborník v histórii. Stále som obdivovala hĺbku a rozsah jeho vedomostí, prehľad o udalostiach i osobnostiach. Keď som mu spomenula osobnosť, hneď ju vedel zaradiť, či bola málo známa, či neznáma. A keď sa občas stalo, že o nej nevedel, tak vytrvale pátral po všetkých možných zdrojoch, kým niečo nezistil. Naučil ma pedantnosti, zodpovednosti za svoju odbornú prácu, za to, čo napíšem a ako napíšem, že je to moja vizitka a ja sa pod to podpisujem. Priznám sa a nehanbím sa za to, že keď som mala dôležité vystúpenie na vedeckej konferencii, tak som mu niekedy svoje vystúpenie vopred poslala. On si ho pozorne prečítal, vyjadril sa, upozornil ma na nepodstatné záležitosti z hľadiska stručnosti vystúpenia, teda potrebu zostručniť myšlienky, čo bol a ešte aj je môj častý problém. Po jeho odobrení som sa cítila počas vystúpenia oveľa istejšia a suverénna. Naučil ma metodike práce historika a tieto ním získané vedomosti aj ja odovzdávam svojim študentom pri písaní záverečných prác ako školiťelka. Jeho odchod z tohto sveta som ťažko prežívala, opustil ma vtedy veľmi blízky človek môj a manželov priateľ.

Rector Prešovskej univerzity prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., blahoželá doc. PhDr. Nadežde Jurčišinovej, PhD., k jej životnému jubileu
Foto: Ján Džujko

Peter Švorc: *V závere 90. rokov minulého storočia sa tvoja bádateľská aktivita sústredovala na východné Slovensko, resp. aj užšie – na Šarišskú župu v 19. storočí. Skúmala si ju ako izolovaný jav, alebo v konfrontácii s pomermi v iných slovenských župách? Ak áno, ako sa ti javil Šariš v celoslovenskom národnom hnutí?*

Nadežda Jurčišinová: Zmenu orientácie od česko-slovenských vzťahov k regionálnym dejinám ovplyvnili naše grantové projekty, boli to najmä Tvoje. Na jednej strane som mala trochu pochybnosti, či to s mojou dôslednosťou zvládnem, zvlášť v súvislosti s archívnymi zdrojmi, ktoré sú z tohto obdobia písané v maďarskom jazyku a ja ho neovládam. Bolo to spočiatku mojím hendikepom. Najviac mi v tomto smere pomohol náš bývalý kolega Tibor Dohnanec, ako aj moja spolužiačka z vysokej školy Ružena Otčenášová a môj už nebohý kamarát Ferdinand Vrábel. Tí mi robili preklady a dôverovala som im, lebo boli historici. Okrem archívnych zdrojov mi boli veľmi nápomocné články z dobovej tlače a odborná literatúra. Vždy som vnímala, aj napriek špecifikám, východné Slovensko a jeho obyvateľov ako súčasť slovenského národa. Nevnímala som ho ako izolovaný jav, ale porovnávala som tunajšie pomery s pomermi na strednom a západnom Slovensku. Myslím si, že ešte stále máme rezervy a bádateľské výzvy na dôslednejšie a hlbšie preniknutie do pomerov v tomto regióne, hlavne v otázkach vzťahov medzi jednotlivými národnosťami žijúcimi v regióne, v otázkach konfesijného života, ale najmä v oblasti každodennosti. Šariš bol a stále je regiónom s bohatou a zaujímavou históriou, môže sa pochváliť množstvom významných osobností a tým nemyslím len Slovákov, ale aj Nemcov, Maďarov, Rusínov a i., má bohatú históriu, okrem iného bol dôležitým a významným centrom vzdelanosti. Na jeho miesto v dejinách poukazujú aj mnohé monografie, štúdie a príspevky rôzneho charakteru kolegov – historikov pôsobiacich v tomto regióne.

Peter Švorc: *Česko-slovenské vzťahy sa pre teba stali nosnou vedeckovýskumnou témou. Je to nepochybne zaujímavá problematika, ale keď si sa nimi začala zaoberať nemala si pocit, že je to téma už výskumne vyčistená?*

Nadežda Jurčišinová: Ten pocit som nemala. Práve naopak, postupne pri práci s archívnym materiálom som si uvedomovala, o čom sa ešte nepísalo, málo vedelo, čo by si zaslúžilo pozornosť historikov, ktoré javy, udalosti, osobnosti. Z tohto hľadiska by som upozornila na cyklus zborníkov Osobnosti slovenskej politiky, ktoré vydáva Vydavateľstvo SAV Veda a pripravuje autorský kolektív pod vedením dnes už bývalého riaditeľa Ústavu politických vied SAV PhDr. Miroslava Pekníka, CSc., ktorého súčasťou som aj ja. V zborníkoch o osobnostiach slovenského národného života sa autori snažia, a myslím, že z veľkej miery úspešne, ponúknuť čitateľovi ucelený, komplexnejší a objektívny pohľad na tú ktorú osobnosť z našich dejín. Áno, aj historiografia je veda, ktorej poznanie sa stále vyvíja, nie je dokončené, nevedie k absolútnej pravde, nie je završené, ale stále sa obohacuje o nové fakty, ponúka nové a nové poznatky. To zdôrazňujem aj svojim študentom na hodinách historiografie a pomáham si aj článkom od bývalého riaditeľa Historického ústavu SAV PhDr. Dušana Kováča, DrSc., *Či jesto pravda v dejinách?* Absolútna pravda v poznaní histórie nie je, my, historici, sa musíme usilovať písať objektívne, nezaujať, na základe poznatkov získaných z hodnoverných zdrojov.

Peter Švorc: *V posledných rokoch sledujeme tvoju aktivitu pri spracovávaní životopisov viacerých popredných slovenských dejateľov. O ktoré osobnosti ide a čo ťa na tejto práci fascinuje?*

Nadežda Jurčišinová: Priznám sa, baví ma písať o osobnostiach z našich dejín. Odhaľovať a popisovať ich život, prácu, osobné vlastnosti, preniknúť do ich života a konania, ich cítenia a myslenia. V dejinách je ešte dosť osobností, ktoré by si zaslúžili našu pozornosť a to je aj jeden z dôvodov, prečo som sa venovala a venujem osobnostiam pôsobiacim v regióne východného Slovenska a navrhujem ich aj často ako tému pre záverečné práce študentov.

Peter Švorc: *Dôležitou súčasťou tvojho profesionálneho pracovného života ako historika je účasť a vystúpenia na početných vedeckých konferenciách a seminároch domáceho i medzinárodného charakteru. Ktoré z nich vnímaš ako kľúčové jednak v tvojom profesionálnom raste a jednak v zásadnom obohatení nášho poznania minulosti?*

Nadežda Jurčišinová: Podstatná časť konferencií, na ktorých som sa zúčastnila či už doma alebo v zahraničí, ma oslovila stanovením ústrednej problematiky. Keď ma tá oslovila, tak som sa snažila z rôznych zdrojov k nej získať nové a málo známe fakty. Rada pracujem s archívnym materiálom, čo viem, že poznačilo moju vedeckú prácu až príliš dôsledným odvolávaním sa na zdroje, odkiaľ čerpám poznatky. Najradšej mám konferencie venované osobnostiam. Baví ma zisťovať o nich ako konali, prečo, aké boli ich zámery, o čom zmýšľali, aké bolo ich rodinné zázemie a pod. V tejto súvislosti sa musím priznať, že mám rada svoju prácu, rada bádam, ale už nerada vystupujem pred verejnosťou na konferenciách. Vyplýva to z mojej povahy.

Peter Švorc: *V súčasnosti nie je výskum možný, resp. je veľmi ťažký, bez grantového projektu, ktorý finančne pokrýva náklady na cestovné, ubytovanie, kopírovanie archívneho materiálu, na výstupy v podobe referátov, vedeckých štúdií a monografií bádateľa. Ty si pôsobila nielen ako členka, ale aj ako vedúca grantových projektov. O ktoré šlo a s akým ohlasom na ne si sa stretla?*

Nadežda Jurčišinová: Áno, je to tak, keď si súčasťou kolektívu, ktorý má schválený grantový projekt, tak je to v pohode v otázke financovania. Ja som mala to šťastie, že som vždy bola minimálne v jednom grantovom projekte, neraz aj vo dvoch či troch. Žiaľ, pred dvoma rokmi som podala grantový projekt, ale neprešiel. Našťastie teraz od tohto roku som v projekte, ale ešte nemáme financie a tak som si musela hradiť náklady sama. Ale keď chcete a potrebujete dokončiť príspevok či štúdiu, bez solídneho výskumu to nejde aj keď to niečo stojí. Keďže mám rozvrh taký, že nemám možnosť ísť osobne do archívu, tak som si dala skeny archíválií poslať.

Peter Švorc: *Od roku 2012 pôsobíš ako hlavná redaktorka internetového časopisu DEJINY. Podotýkam, že ide o neplatenú činnosť, ale vedeckou obcou u nás i v zahraničí veľmi cenenou. Ale ako ju vnímaš ty?*

Nadežda Jurčišinová: Práca zodpovednej redaktorky, ktorú robím 14 rokov je náročná najmä na čas. Vyžaduje si množstvo korešpondencie či už s autormi príspevkov, s recenzentmi, oslovovanie ľudí a organizácií pri zostavovaní obsahovej náplne jednotlivých čísel. Je to aj veľká zodpovednosť za celkovú úpravu časopisu a najmä

jeho obsahu. Je to neraz na úkor písania mojich príspevkov, na ktoré neraz nemám ani čas, ani energiu pred uzávierkou čísla. Ale teším sa z toho, keď je číslo časopisu zaujímavé, pestré, bohaté na opisované udalosti.

Peter Švorc: *Ďalšou časťou tvojho pôsobenia na Inštitúte histórie je pedagogická činnosť. Nie je to niečo, čo historika len zaťažuje a odvádza od výskumu? Ako je to u teba?*

Nadežda Jurčišinová: Rada učím, najmä študentov, ktorí majú záujem o štúdium a nové vedomosti. Teší ma, keď majú záujem o históriu, pýtajú sa, chcú vedieť viac. Rada s nimi pracujem aj ako školiteľka záverečných prác. Som pedant v tejto oblasti, všetko, čo je v ich prácach si pozorne prečítam, spripomienkujem, odporúčam im ďalšie zdroje a neraz im opravujem aj gramatické či stylistické chyby. Neraz je to na úkor mojej vedeckej práce, ale oni majú prednosť.

Peter Švorc: *Ak by si mala adresovať mladým ľuďom, mladej generácii odkaz, týkajúci sa našej minulosti, jej poznávania a vnímania, čo by to bolo?*

Nadežda Jurčišinová: Nech nezabúdajú, že história je dôležitou súčasťou dedičstva po našich predkoch, nech odovzdávajú svojim študentom a žiakom čo najviac vedomostí a nech ich vedú k tomu, aby sa z histórie poučili a vyhli sa nebezpečným myšlienkam a tendenciám. Pomôžem si obľúbeným výrokom M. T. Cicera „Dejiny sú svedkami času, svetlom pravdy, živou pamäťou, učiteľkou života a poslom minulosti.“

Milá Nad'a, ďakujem Ti za rozhovor pre časopis DEJINY, ktorého si zodpovednou redaktorkou.

S doc. PhDr. Nadeždou Jurčišinovou, PhD., sa zhováral predseda redakčnej rady časopisu Dejiny prof. PhDr. Peter Švorc, CSc.